

att jag vill prata huvudet både av mig och far och dig Klment.

- Eftersom du sett hur jag fick örfilen får du väl vara med också och ta betalt för den, fast jag helst skulle ha velat, att du varit borta från alltsammans, sade Klement. -Men vi får rådgöra om den här saken vidare i morgon. Nämn ingenting, varken åt Greta eller Tomas och Pål.

Under detta samtal hade de kommit fram till kåtan och avtagit sina skidor, varefter de alla tre försvunno bak tältdörren.

Tredje akten.

Natten mellan påföljade måndag och tisdag låg Sara jämte sina syskon uppe på skullen i fähuset, då hon drömde, att hennes far höll på att hugga ned ett stort träd, som strax därefter föll ned över henne med ett stort brak. Av förskräckelsen vaknade hon, darrande i hela kroppen och fann då, att både Gunnar och Lill-Anna satt sig upp i bädden.

- Pappa, pappa! ropade Lill-Anna likaledes.

Sara ville lugna dem och få dem att lägga sig igen. Men i detsamma hörde hon några besynnerliga ljud nedifrån rummet. Det lät som om flera personer stökade där och viskade med varandra. Ytterst förfärad vågade hon dock krypa fram till skullens kant så mycket, att hon vid det svaga skenet av den eld som kolade i spisen kunde se, att stugan var full av lappar, som hon tyckte. Hennes två syskon skreko nu överljutt. Lappa morrade och skällde.

Sara kunde ej urskilja vad som förehades därnere. Men hon anade att det var någonting förfärligt, och hennes ångest var så stor, att hon icke förmådde ropa, knappast andas. Med vidöppna ögon stirrade hon på de mörka gestalterna sökande upptäcka sina föräldrar - men förgäves. De främmande däremot tassade och tassade och viskade och mumlade. Hon uppfångade ett och annat ord, som hon dock inte förstod. Helt säkert hade dessa främmande människor gjort hennes föräldrar något illa. Av fruktan att de skulle komma upp på skullen retade av hennes gråtande syskon, kröp hon tillbaka till dessa och försökte tysta dem, men det var fåfängt. De små fortsatte att ropa på mamma

och pappa.

Då Sara åter lyssnade hade det blivit tyst därnere. Hon kröp åter fram till kullens rand - rummet var tomt.

- Mamma, ropade nu även hon och spejade bort mot föräldrarnas bädd. Hon kunde icke se om de lågo kvar. Ingen svarade. Gunnar och Lill-Anna skreko nu i kapp, värre än förut. Sara ämnade just klättra utför stegen för att se efter, om föräldrarna lågo kvar, då dörren öppnades, och hon såg tre lappar inträda. Den ene av dem klättrade uppför stegen tills hans huvud nådde över skullens kant. Sara hade då dragit sig undan till de små.

- Tyst, inte grina! ropade lappen strängt, och Gunnar och Lill-Anna upphörde genast att skrika. Men de kunde inte återhålla sina snyftningar.

- Tyst, inte grina! upprepade lappen. Det är ingen, som gör er något illa. Tyst, bara tyst, -tyst!

Skräck förstummade de tre stackars barnen, så att de icke tordes giva ifrån sig ett knyst. Främlingarna gin^o ut, och Lappa földe efter.

Det dröjde ända till morgonen, innan Sara vågade klättra ned från skullen. Hon steg fram till föräldrarnas sovplats. Den var tom. Nu började även hon gråta. Hennes små syskon klättrade också ned, satte sig oklädda bredvid henne på kanten av föräldrarna säng, och alla tre gråto och klagade överljutt. Ingen av dem visste vad som blivit av mamma och pappa. Men så mycket begrepo de att det inte kunde stå rätt till, ty förut hade föräldrarna alltid underrättat dem, även om de avlägsnade sig aldrig så kort stund.

De sutto ännu och gråto, då de hörde dörren knarra. Med hopp och fruktan på en gång sågo de sig om - det var endast Lappa som återkom, trängande sig in genom dörren, som stod på glänt. Ja, Lappa, hon hade säkert reda på, vad som blivit av deras föräldrar, men hon kunde tyvärr inget uppenbara.

Efter denna gäckade förhoppning började barnen gråta ännu häftigare. Alla tre höllo de varandra omfamnade. De skakade av konvulsivisk gråt men även av köld, ty de tänkte icke på att kläda sig. De sutto i sina grova ylleskjortor.

Så sutto de i flera timmar, och deras jämmer var fortfarande så högljudd, och

de tryckte sig så tätt intill varandra, att de icke sågo eller hörde hurledes dörren öppnades och två lappar inträdde.

- Tyst! ropade den ene en gammal liten man, som stannade framför dem, under det den andra gick på stegen upp till skullen och sedan ut ett par gånger.

- Tyst!,! Pappa och mamma komma snart igen. Tyst, tyst! förmanade den gamle, när han slutligen avlägsnade sig. Barnen sutto också tysta, väntande på föräldrarnas återkomst enligt lapparnas löfte. De väntade och höllo sig tysta i flera timmar, hela dagen, ända tills det blev mörkt, men då överföll dem förtvivlan åter, och de två yngsta barnen började gråta på nytt ropande på pappa och mamma.

- Pappa och mamma komma snart igen, tröstade Sara, ehuru hon icke själv trodde sina ord. Emellertid förmådde hon de små att klättra uppför stegen och lägga sig till vila. Det lilla foderförråd, som fanns kvar på skullen, delade hon ut bland den råmande och bråkande boskapen.

Därefter lade hon några vedträn på elden, klättrade upp till sina syskon och lade sig. Men hon kunde icke sova. Det var icke blott tanken på hennes föräldrar och ängslan över deras öde som höll henne vaken. Hon hörde ett ovanligt buller därute. Rop skallade, hundar skällde, och hon hörde tramp av tusentals fötter. Hon hörde ett knastrande och sprakande ljud, liksom när man kastar saltkorn i elden. Detta knastrande och sprakande fortfor, det tilltog, det växte till ett förvirrande sorl. Hon tyckte att hela huset befann sig på skred nedåt sjön. Hon klättrade utför stegen, lugnade Lappa, som ville ut, och tittade genom den på glänt öppnade dörren. I månens sken såg hon en otalig mängd gråglänsande ryggar och höga greniga horn, alltsamman tätt sammanträngt och alltsamman skridande mot sjugden. Jämt och oavbrutet skred denna massa, det var en ström av levande varelser, och det knastrande och sprakande ljudet hördes ännu tydligare genom den på glänt öppnade dörren.

Sara stod och betraktade skådespelet därute, tills hon började frysa. Då gick hon tillbaka, klättrade uppför stegen och lade sig. Men hon kunde icke sova. Det oupphörliga trampandet på båda sidor, framför och bakom byggnaden höll henne vaken. Det knastrande lätet avtog inte i styrka, tvättom. Det hade

nu blivit så högljutt, att hon endast otydligt urskiljde hundskall, som då och då genomträngde det. Timme efter timme förflöt, men trampandet och sprakandet förminskades icke. Det knastrande ljudet runt omkring fortsatte ända tills dagen började gry. Då vaknade de små.

- Sara, vad är det?

- Tyst, lapparna flytta.

Det nervretande ljudet, trampandet och knastrandet höll dem alla tre vakna ända tills det blev full dager, - så ljust som det kunde bli därinne. Då klättrade de nedför stegen och tittade ut genom dörren, som de endast vågade öppna på glänt. De sågo en gråglänsande massa av ryggar och horn, alltsammans rörande sig nedåt, och hela sjön var svart, tyckte de. Lappa trängde sig fram och tittade ut jämte barnen. Men hon vågade sig icke ut. Instinkten sade henne att hon då skulle bli nedtrampad. Ganska ofta hördes stötar och knuffar mot fähusets knutar och väggar. Tätt framför dörren slöt sig renhjorden åter tillsammans och böljade nedåt i en tät överskådlig massa. Och det knastrande sprakande ljudet förnams skulle vi säga som tusentals gnistor från ett elektriskt batteri.

Det ovanliga och överväldigande i detta fängslade barnens uppmärksamhet så mycket att de glömde allt annat. Det dröjde ända fram emot middagstiden innan den gråglänsande massan strömmat förbi deras hemvist och började avtaga. I själva verket låg nybygget i ett trångt pass mellan bergen, så att renhjorden endast i en smal kolonn kunde passera därigenom. Därför dröjde det ett halvt dygn, innan denna hjord, som var en av de största i Jämtland, hunnit förbi. Barnen såg till sist några dragrenar med akjor passera åtföljda av lappar på skidor. Men under hela dagen så länge det var ljust, sågo de renhjorden i rörelse på sjön, och då och då kom en och annan ren springande förbi fähuset eftersatt av hundar och förskräckt och förvirrad blickande omkring sig. Men när mörkret inbröt föll tystnaden åter med sin förkrossande makt över bygget.

- Sara, elden har slocknar, ropade Gunnar.

Ja, elden hade slocknat i spisen under det de stodo i dörren och betraktade

renarna. Nog hade Sara sett, hur fadern ibland slog eld med stål, flinta och fnöske, men själv kunde hon det icke även om hon haft dessa elddon till hands. Hon kröp upp i spisen och började gräva bland bränderna och i askan för att få tag i något eldkol, men allt var kallt och svart. Och i detsamma kände hon på sina händer någonting vått fallande ovanifrån. Det snöade genom rököppningen.

- Pappa kommer snart tillbaka, tröstade Sara, fast hon själv icke trodde, vad hon sade. Hon påklädde sina syskon det lilla de ännu hade att taga på sig, liksom skulle de ut och resa. Därefter sutto de alla tre och väntade tåligt på att pappa och mamma skulle komma igen. Men när det vart natt och allt förblev tyst och ödsligt, kröpo barnen upp på skullen, gråto en stund men somnade sedan.

Då de vaknade var det ljust. Men allt var lika tyst och ödsligt som förut. De klättrade utför stegen och satte sig åter att vänta på pappas och mammas återkomst.

Gullkrona och Blomros råmade oupphörligt. Getterna och fåren bräkte, men det fanns icke något foder att ge dem.

- Sara, jag är hungrig, klagade slutligen Gunnar.

- Sara, jag fryser, jämrade sig Lill-Anna.

Det fanns ingen mat på bordet, men uppe på skullen förvarades både fisk, kött och smör. Barnen voro dock strängeligen förbjudna att röra något därav på egen hand. Sara sade det också åt Gunnar, och de väntade ännu några timmar på föräldrarnas återkomst. Men till slut blev denna väntan för lång..

- Sara, tror du inte att mamma skulle ta ned mat åt oss om hon vore hemma? frågade Gunnar.

Jo, det trodde Sara, som själv var mycket hungrig. Och därför började hon klättra uppför stegen under det hennes kropp skälvde av köld. Men just som hon fattade tag i skullens kant, ramlade stegen och drog henne med sig. Hon föll till golvet och slog sig illa och låg länge avsvimmad.

Då hon återkom till sans, hörde hon Gunnar och Lill-Anna jämra sig - men

icke så högljutt som förut. Däremot rånade korna och bråkade getterna och även fåren högljuddare än förr och sleto och ryckte våldsamt i sina vidjeband ehuru förgäves. Lill-Anna frös mycket, varför Gunnar lade henne i föräldrarnas säng och stoppade om henne väl, under det han själv hackade tänder av köld.

Sara försökte flera gånger att resa sig, men det gjorde så ont i hennes sida, att hon måste förbliva liggande vid dörren. Natten bröt in.

Det vart dag och det vart natt, och det vart dag och natt igen, men pappa och mamma kommo icke tillbaka. Gunnar låg och jämrade sig på jordgolvet.

- Det blir väl bättre, tröstade Sara begagnande faderns älsklingsuttryck.

Hon låg ännu kvar vid dörren, och Lappa hade lagt sig över henne.

- Det blir väl bättre, upprepade hon.

Och det blev bättre.

....

Den 17 december 1812 befunno sig nybyggaren Anders Nilsson i Harrsjön och drängen Per Mickelsson i Gubbhögen (Gu 40) på väg upp till Åhrbergs nybygge. De rände på skidor över Sjugden och Anders Nilsson sade:

- Det är besynnerligt att inga spår synas till här på sjön. Han brukade fiska i vakar här, men jag kan icke upptäcka varken nätstickor eller skidspår. Snön ligger så jämn och orörd som på ett tak.

- Ingen har sett dem sedan Per Göransson i Gärdnåset var hos dem,, sade Per Mickelsson. De skulle ju gå till skrift fjärde böndagen i oktober.

- Ja, men då kunde de inte komma fram för menföre. Du minns väl, hurudant yrväder det var strax förut.

- Det har varit svårt väder nästan hela vintern, så att de ha kanske icke vågat sig ut. Vi får väl hoppas det bästa ännu.

- Jag har tio brödkakor och annat smått med mig åt dem, sade Anders Nilsson, så nog ska de få fira jul som vi andra, ifall de leva.

De två männen rände något mer än halva Sjugden, då Åhrbergs fähusstuga blev

synlig.

- Vem av oss har bätter ögon? mumlade Anders Nilsson. Jag kan icke se någon rök.

- Inte jag heller, bekände Per Mickelsson.

Under tystnad rände de vidare, tills de voro vid stranden, där en rund brunnslik öppning sågs på isen med en vall av spillt och fruset vatten omkring.

- Se, ^deras brunnsvak är tillfrusen, yttrade Anders Nilsson. Bägge stötte sina skidstavlar mot isen i den förut öppna vaken, men de förmådde ej genombryta den. Det var tydligt, att öppningen varit tillfrusen i flera dygn.

- Se, där mellan björkarna har Åhrberg sina nät uppsatta, sade Per Mickelsson.

- Men så översnöat allting är, anmärkte Anders Nilsson.

Då de rände uppför backen, kom Lappa skällande emot dem. Snart var de framme vid fähuset.

- Det syns ingenting annat än hundspår utanför dörren, yttrade Per Mickelsson, när de lossade sina skidor från fötterna. De sågo på varandra och dröjde en stund. Därefter gick Anders Nilsson in.

Då han öppnade den ostängda dörren, stötte den emot en innanför liggande kropp.

- Gud förbarme sig! utropade han. Här står det icke rätt till.

Per Mickelsson följde honom in. det var Sara, som låg stelfrusen, bredvid stegen invid dörren. Gunnar låg längre fram på golvet och Lill-Anna låg i sängen - alla döda. Korna, getterna och fåren lågo även döda i båsar och kätte. Endast Lappa viftande på svansen, hälsande de ankommande.

- Jämmerligen! ropade Anders Nilsson. Åhrberg och Anna har visst gått ner sig på isen och sedan har barn och boskap fått svälta ihjäl.

- Eller också har de frusit ihjäl, gissade hans kamrat. Se vad snö, som yrt in över allt! Så framt - så framt de icke blivit mördade.

- Det är icke troligt, menade Anders Nilsson. Se, där i sängen ligger yngsta barnet, och jag kan icke upptäcka spår av blod någonstans. Det syns inte en enda bloddroppe.

Sängkläderna voro tillfrusna kring liket av Lill-Anna, och det fanns verkligen intet spår av blod någonstädes. Men Anders Nilsson lade genast märke

till en besynnerlig omständighet.

- Här är deras kläder, sade han, jag känner igen varenda plagg och här ligga de alla kvar. Sina helgdagskläder ha de kvar i Siljeåsen, och jag minns så väl allt de hade för övrigt. Ingenting är borta mer än Åhrbegrs ylleskjorta och Annas linne. Se, här är Åhrbergs mössa och hatt med. Nu börjar jag tro, att de mördats.

Per Mickelsson hade rest stegen upp mot skullen och uppstigit dit, varefter han utropade:

- Nej, här finns ju mat, så att inte ha barnen behövt svälta ihjäl.

Anders Nilsson klättrade även upp, och bägge uppskattade förrådet till ett lispund smör, halvtannat lispund kött samt några skålpund salt fisk.

- Barnen ha hog fått svälta ihjäl ändå, gissade Anders Nilsson. Stegen hade ju ramlat ned på golvet, och de ha väl inte orkat få upp den igen. Hu, vad här är mörkt och sotigt och smutsigt.

- Vad ska vi göra? undrade Per Mickelsson.

- Liken måste vi väl lämna kvar den här gången, sade Anders Nilsson. Vi få lov att anmäla saken för länsmannen först.

De lockade ut Lappa och tillstängde dörren så gott sig göra lät, varefter de rände därifrån.

....

Under vinterns lopp spredo sig lapparna såsom vanligt allt längre nedåt bygden och tågade över Jämtlandsgränsen in i Ångermanland. Tredje söndagen efter trettondagen, således mot slutet av januari 1813, voro lappar i ovanligt stort antal samlade vid Ramsele gamla kyrka, belägen på en i Ångermanälven långt utskjutande nipa. Då gudstjänsten var slut, sammanträffade på kyrkvallen Jon Jonsson den yngre, som vi i det föregående flyktigt lärt känna under namnet Tok-Jonke, med några av sina landsmän.

- Kom, sade han, jag har någonting att bjuda er på.

Nils Pålsson, som var Jon Jonssons eller Tok-Jonkes svåger. Pål Thomasson, som var gift med Tok-Jonkes kusin, Thomas Bengtsson och ynglingen Pål Andersson följde Jon Jonsson från kyrkvallen, utefter den mot älven brant stupande stranden, förbi prästgården och upp i skogen.

De veko av från vägen och vandrade på skare ett gott stycke, tills de på alla sidor voro omgivna av tät hög furuskog.

Då satte sig Tok-Jonke med benen under sig på snön, och de fyra andra satte sig på samma sätt framför och bredvid honom, så att de med knäna nästan vidrörde varandra..

- Fram med kokse! ropade Jon Jonsson och drog själv ur sin barm fram en med rensenor överflätad flaska. De andra betraktade den med förtjusta blickar, och envar tog skyndsamt ur barmfickan fram sin kokse.

Tok-Jonke slog först i åt sig själv, varefter han räckte flaskan till en bredvidsittande kamrat, som följde exemplet liksom de övriga. Alla slogo brännvin i sina i sina kokser och drucko.

Lappen är av naturen språksam, men under brännvinets inflytande blir han det än mer. De fyra männen pratade som barn, skrattade, talade flera på en gång så innerligen förnöjda. Tok-Jonke var dock den, som tycktes känna sig lyckligast. Hans runda anlete var som förklarar, hans ögon strålade, hans kinder glödde, och när flaskan ett par gånger gått laget runt, började han jojka. Hans blick vidgades och tycktes skåda långt i fjärran. Han satte händerna i sidan och vaggade av och an under det han jojkade på det versmått, som är gemensam för den äldre finska och lapska poesin - och naturligtvis på sitt modersmål:

Sjugden, Sjugden! Jag ser Sjugden.

Jag och far och länge Klement,

Jag och far och unge Thomas,

Fram vi ränna, fram vi ränna,

Spjut och yxa ha vi med oss,

Och vi öppna fähusdörren,

Och vi slå ihjäl nybyggarn,

Och vi slå ihjäl hans hustru,

Och vi lägga dem på skidor,

Dra dem ned till vakens vatten,

Dränka dem i mörka natten.

- Tyst! sade Pål Thomasson. Det kan kosta dej huvudet.